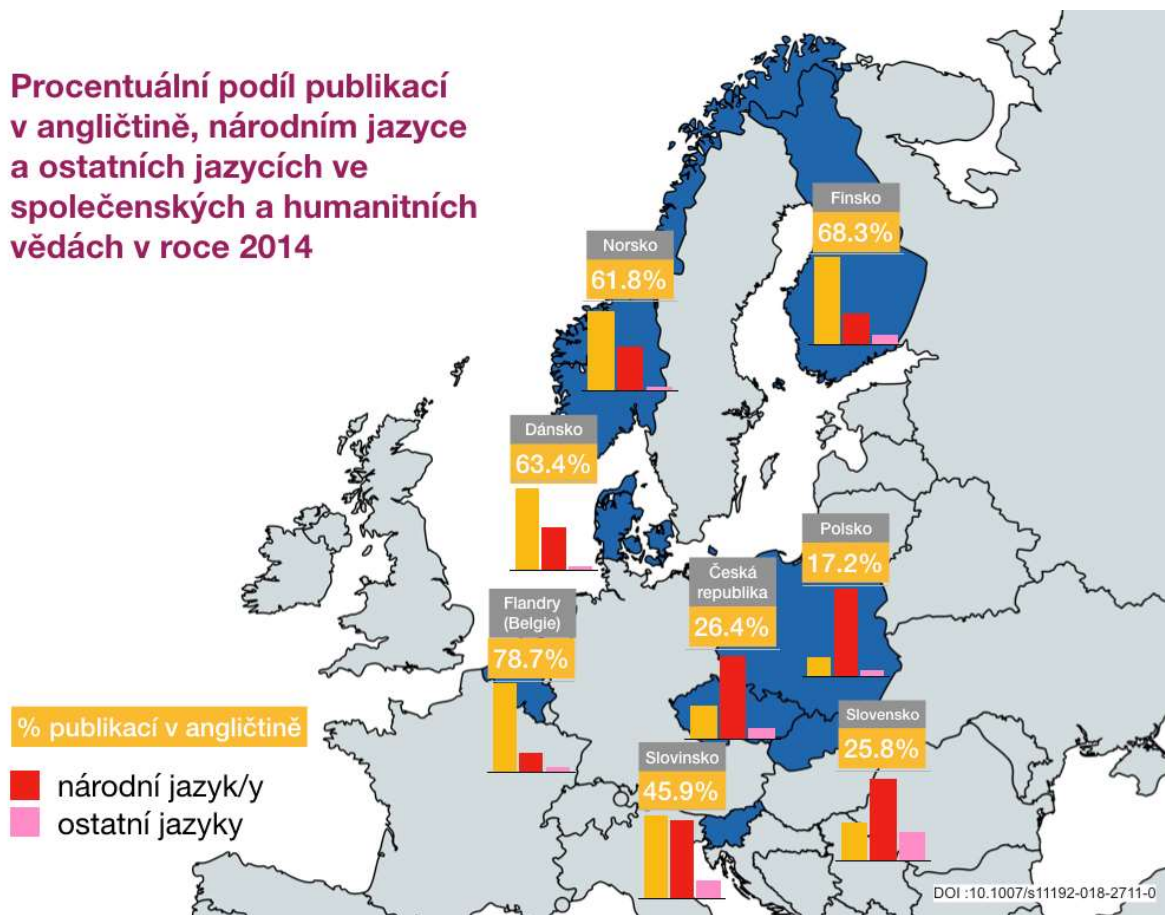

Vyvážená mnohojazyčnost ve vědecké komunikaci

Procentuální podíl publikací v angličtině, národním jazyce a ostatních jazycích ve společenských a humanitních vědách v roce 2014

Mnohojazyčnost ve vědecké komunikaci je na jedné straně nutná pro řízení strategií pro internacionalizaci a excelenci výzkumu a na druhé straně pro strategické zvyšování společenského významu a účasti.¹ Vyvážená mnohojazyčnost znamená zohlednění různých komunikačních záměrů souvisejících s různými oblastmi výzkumu; proto jsou všechny jazyky potřebné k naplnění těchto cílů, a to holistickým způsobem bez vylučování či upřednostňování. Političtí činitelé, vedoucí představitelé, univerzity, výzkumné instituce, grantové agentury, knihovny a výzkumní pracovníci jsou vyzváni, aby podepsali Helsinskou iniciativu na podporu mnohojazyčnosti ve vědecké komunikaci (www.helsinki-initiative.org).

¹ Sivertsen, G. (2018) 'Balanced multilingualism in science', *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 40, <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.40.25>; Kulczycki, E., Engels, T.C.E., Pölonen, J. et al. (2018), 'Publication patterns in the social sciences and humanities: evidence from eight European countries', *Scientometrics*, 116: 463, <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2711-0>. This text is distributed under the terms of the Creative Commons CC BY license, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original works are properly cited.

Mnohojazyčnost je mezinárodní cestou komunikace vědy

Výzkumná politika, systémy hodnocení a financování musí vyrovnat mezinárodní excelenci s místním významem výzkumu. Angličtina se stále více stává mezinárodním jazykem vědy, a to i v různých oblastech společenských a humanitních věd. Zdá se, že jiné jazyky, které měly tuto roli dříve ji v mezinárodní komunikaci ztrácejí. Kromě toho musí být věda sdělována napříč společnostmi, a proto je při práci vždy upřednostňována, financována, organizována, prováděna, komunikována, interpretována, aplikována a vyučována v určitých společenských a kulturních kontextech. V těchto kontextech se hovoří a píše různými jazyky.

Úloha jazyka ve vědecké komunikaci se může snadno stát neviditelnou na mezinárodní úrovni, protože země se spojují, aby formulovaly a prováděly politiky výzkumu. Zdá se, že angličtina jako společný mezinárodní jazyk je nezbytná k dosažení cílů výměny znalostí, například v rámci EU, kde existuje jednotný „trh“ znalostí, výzkumu a inovací a uznávání a podpora excelence napříč zeměmi. Jedná se o legitimní zájmy veřejné politiky. Na evropské úrovni se však stále více upřednostňují další politické cíle. Odpovědný výzkum a inovace (RRI) „znamená, že společenští aktéři (výzkumní pracovníci, občané, politici, podnikatelé, organizace třetího sektoru atd.) spolupracují během celého procesu výzkumu a inovací s cílem lépe sladit proces a jeho výsledky hodnoty, potřeby a očekávání společnosti.“ Cílem Evropské agendy otevřené vědy je umožnit snadnější přístup k vědeckým výsledkům, mezi něž patří i občanská věda: „schopnost veřejnosti porozumět vědě a spolupracovat s vědci.“ Pro naplnění této společenské odpovědnosti musí být věda mnohojazyčná.

Výzkumné politiky často zdůrazňují význam mezinárodní soutěže mezi zeměmi, institucemi a výzkumnými pracovníky. V souladu s tím jsou procesy hodnocení a financování ovlivňovány kritérii hodnocení výzkumu, kde jsou zavedeny postupy pro výběr a stimulaci publikování v nejvlivnějších časopisech v anglickém jazyce, na které se vztahují privátní citační indexy, zejména Web of Science (WoS) a Scopus. Několik bibliometrických studií ukazuje, že tyto databáze představují ochuzený obraz mnohojazyčnosti ve vědecké komunikaci. Menší hodnota, pokud vůbec nějaká, je dána vícejazyčné a multimediální komunikaci.

Země se značně liší z hlediska jazyků používaných ve vědecké komunikaci. Mnohojazyčnost však hraje důležitou roli všude, zejména v oblasti společenských a humanitních věd (SSH). Nedávná studie porovnávající vzory publikací v osmi evropských zemích ukazuje, že severské a západní evropské země produkují podstatně vyšší podíl publikací recenzovaných v anglickém jazyce než země střední a východní Evropy, kde je většina publikací v národních jazycích. To znamená, že internacionalizační politiky by měly být nejen vyvážené, pokud jde o společenskou odpovědnost, ale měly by být koncipovány také s náležitým ohledem na národní kontext. V západoevropských a severoevropských zemích má výzkum potenciál přinést prospěch společnosti, pokud budou vědecké a vědecké výsledky stále více komunikovat v angličtině. Ve středoevropských a východoevropských zemích má výzkum potenciál překonat geografické hranice, pokud budou výsledky stále více komunikovány s mezinárodními odborníky, a to nejen s národním publikem.

Vyzýváme k uznání skutečné hodnoty mnohojazyčnosti

Je na mezinárodních a národních tvůrcích výzkumných politik, systémech hodnocení a financování, aby plně uznaly hodnotu mnohojazyčnosti ve vědecké komunikaci s cílem podpořit větší rovnováhu mezi požadavky mezinárodní excelence a místním významem výzkumu. Šíření vědeckých poznatků mimo akademickou půdu představuje důležitou cestu ke společenskému dopadu ve všech oblastech. Ve společenských vědách se velká část původního výzkumu zabývá místně relevantními tématy, zaměřenými na konkrétní národní jazyk, dědictví, kulturu a společnost. Výzkum publikovaný v jiných jazycích než v angličtině může být mezinárodní a

splňovat standardy excellence. Hodnoty v podobě publikování v národních jazycích a společenské interakce musí být uznány jak z hlediska metricky orientovaných, tak i expertních systémů hodnocení a postupů financování. To zahrnuje systémy financování výzkumu založené na výkonnosti, hodnocení výzkumu, interní modely financování výzkumných organizací, rozhodování o nábore, propagaci a financování, jakož i mezinárodní a národní financování projektů.

Udržení vyváženého přístupu k mnohojazyčnosti vyžaduje zdravou infrastrukturu pro publikování v národních jazycích. Společenský a kulturní kontext časopisů národních jazyků je jedinečný a nemůže být snadno nahrazen publikačními kanály publikovanými v jiných zemích, natož mezinárodními platformami. Kromě sdělování výsledků výzkumu místním čtenářům podporují národní časopisy také místní výzkumné komunity. Zejména v menších zemích je trh pro vydávání národních jazyků příliš malý na to, aby se mohli zapojit komerční vydavatelé. Národní časopisy proto často nejsou ziskové a publikují je výzkumné instituce nebo učené společnosti. Z tohoto důvodu nemusí být schopny přechodu na publikační model s otevřeným přístupem bez ztráty příjmů z předplatného a členských příspěvků. Jejich přechod na otevřený přístup vyžaduje odpovídající zdroje k udržení vysokých standardů odborných oponentur publikovaných výsledků a integrity výzkumu v publikování v národních jazycích. Tento přechod musí také podporovat mnohojazyčnost, což zase umožňuje otevřené vědě naplnit svůj cíl, kterým je zajištění rovného přístupu k výzkumným poznatkům.

Vyvážená mnohojazyčnost jako výzkumná a politická strategie

Výzkum je nakonec mezinárodní, ale mnohojazyčnost udržuje lokálně relevantní výzkum naživu a má významný dopad. Mezinárodní a národní výzkumná politika a režimy hodnocení musí podporovat větší rovnováhu mezi požadavky mezinárodní excellence a místním významem výzkumu. Vyvážená mnohojazyčnost znamená zohlednění různých komunikačních významů souvisejících s různými oblastmi výzkumu; proto jsou všechny jazyky potřebné k naplnění těchto cílů, a to holistickým způsobem bez vyloučení či priorit. Boj o uznání, propagaci a podporu místních publikačních jazyků se většinou odehrává na národní úrovni, ale mnohojazyčnost ve vědecké komunikaci je mezinárodním zájmem.

Všichni signatáři Helsinské iniciativy pro mnohojazyčnost ve vědecké komunikaci podporují následující doporučení, která mají přijmout političtí činitelé, vedoucí představitelé, univerzity, výzkumné instituce, grantové agentury, knihovny a výzkumní pracovníci.

1. Podporovat šíření výsledků výzkumu plně ku prospěchu společnosti.
 - Zajistit, aby výzkumníci podílející se na šíření výsledků výzkumu mimo akademickou sféru a na interakci s dědictvím, kulturou a společností byli za to pozitivně hodnoceni.
 - Zajistit rovný přístup k vědeckým informacím v různých jazycích.
2. Chránit vnitrostátní infrastruktury pro publikování místně relevantního výzkumu.
 - Zajistit, že nekomerční (odborné) časopisy a vydavatelé knih mají dostatečné zdroje i podporu potřebnou k udržení vysokých standardů kontroly kvality a integrity výzkumu.
 - Zajistěte, aby národní časopisy a vydavatelé knih byli chráněni při přechodu na otevřený přístup.
3. Podporovat jazykovou rozmanitost v systémech hodnocení a financování výzkumu.

- Zajistit, že v procesu expertního hodnocení je vysoce kvalitní výzkum oceňován bez ohledu na publikační jazyk nebo publikační kanál.
- Zajistit, že pokud jsou využívány systémy založené na metrikách, jsou adekvátně zohledňovány publikace časopisů a knih ve všech jazycích.

Helsinská iniciativa pro mnohojazyčnost ve vědecké komunikaci byla připravena Federací finských vzdělávacích společností (TSV), Výborem pro informování veřejnosti (TJNK), Finskou asociací pro vědecké vydávání, Univerzity Norska (UHR) a Akce COST "Evropská síť pro hodnocení výzkumu ve společenských vědách a humanitních vědách "(ENRESSH).